

De sporen van de ‘Groote’ Oorlog archeologisch onderzocht

Proefsleuvenonderzoek in het Drieblotenbos
(Meenseweg, Zillebeke-Ieper)

Intern aOE-rapport

Proefsleuvenonderzoek in het Drieblotenbos (Meenseweg, Zillebeke-Ieper).

Terreinwerk & rapportage

**Marc Dewilde,
archeoloog**

**Franky Wyffels,
veldtechnicus**

Proefsleuvenonderzoek in het Drieblotenbos (Meenseweg, Zillebeke-Ieper)

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Ieper

Adres: Meenseweg

Kadaster: Afdeling: 1ste Afd.

Sectie: B

Perceel: 96b, 104^a, 97^a en 95c

Opgraving ☒

Prospectie ☐

Vergunningsnummer: 2010/319

Datum vergunning: 17-09-2010

Naam aanvrager: Dewilde Marc

Naam site: Drieblotenbos (Ieper)

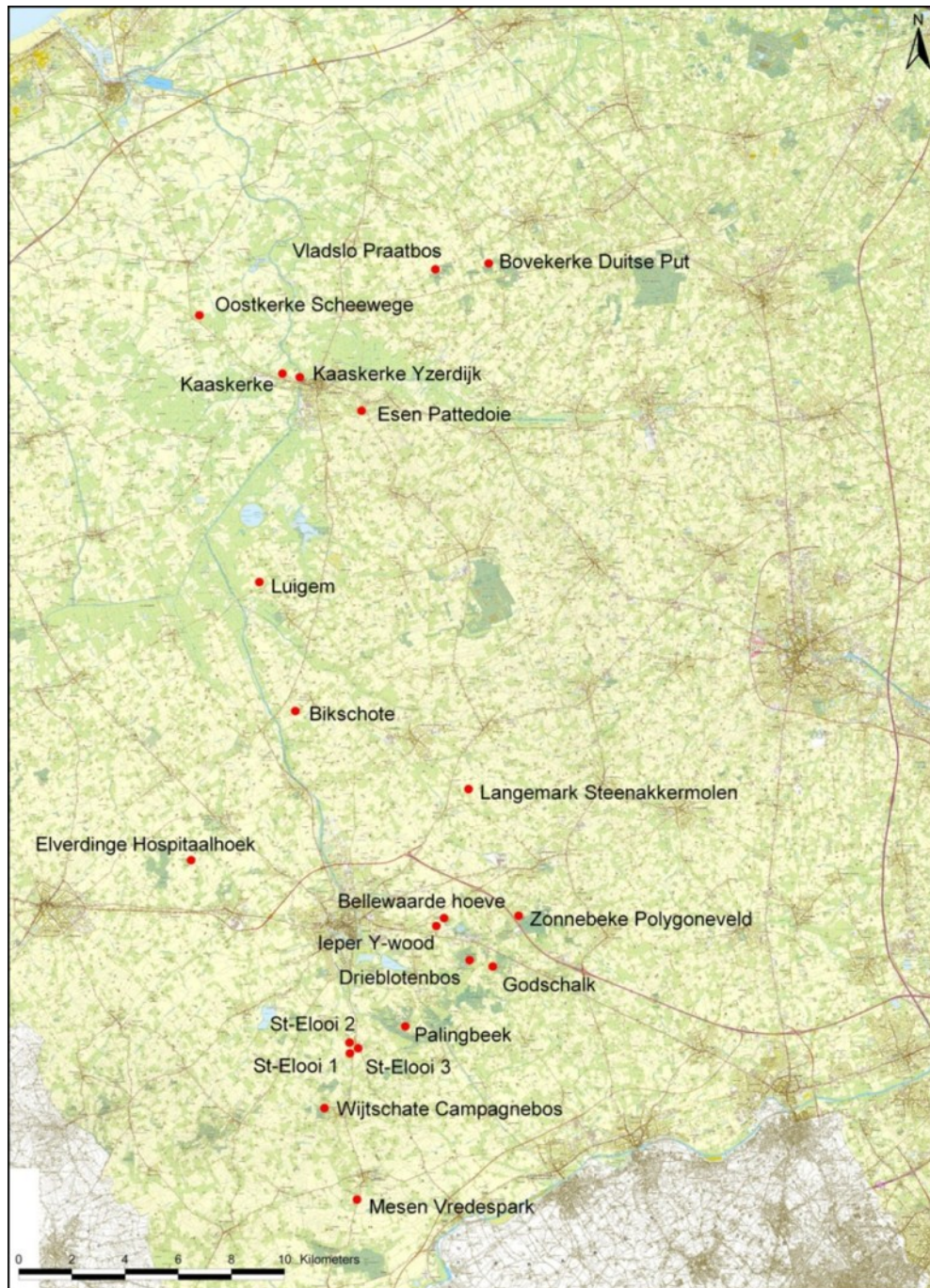
Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 50151,85, Y= 170808,672

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Ligging en bodemgesteldheid	6
3 Historische en archeologische informatie	7
4 Veldwerk	8
5 Besluit	19
6 Geraadpleegde literatuur	20

Inleiding

In het kader van de geïntegreerde inventaris van het WO I-erfgoed¹ werd ook de archeologische kant van de zaak bekeken. Doel daarvan was uitspraken te kunnen doen over de aanwezigheid van dat erfgoed en de bewaringsgraad ervan. Daarvoor werden van Diksmuide tot Meseu op 18 locaties proefsleuven gegraven en archeologisch onderzocht (fig. 1). De keuze van de locaties werd bepaald na overleg met streek- en terreinkenners en na consultatie van de beschikbare cartografische en luchtfotografische informatie.

Fig. 1 Verspreidingskaart van de geproefde locaties (1/27000)

¹ Verboven H. (red) 2012: *Syntheserapport over de aanpak, methodiek, resultaten en aanbevelingen van het WO I erfgoed onderzoek*, Brussel

Ligging en bodemgesteldheid

Het bos staat nu bekend als het Hogebos of Drieblotenbos en/of Hoge Netelaar. Tijdens de oorlog had men het over Sanctuary Wood, een toevlucht, een rustplaats tijdens de 1ste Slag om Ieper, toen de gevechtszone nog veraf was.

Het bos ligt begrepen tussen de Meenseweg, de Canadalaan, de Pappotstraat en de Beukehorstweg (fig. 2). Iets zuidelijker liggen andere iconen als Mount Sorrel en Hill 62 (fig. 2).

Fig. 2 Situering van de ingreep op de topografische kaart (1/16981)

Het terrein loopt op naar het oosten toe (van 37 naar 64m) en wordt bodemkundig getypeerd als afwisselend natte, vochtige en droge zandleem. Van hoog-zandig-droog naar laag-kleig-nat. Aan den lijve werd dat ervaren als lichtbruine leem, overgaand naar grijs-groene (met een bruine zweem) zeer zandige leem, die alsmat gleyiger wordt. Met veel roest en plaatselijk keilagen en ook sterk gebioturbeerd.

De locaties van de proefsleuven zijn kadastraal gekend als Ieper, 16° Afd., Sie B, 96b, 104a, 97a en 95c.

In de Centrale Archeologische Inventaris wordt de aanwezigheid van een *deep dugout* gemeld (CAI159722). Ook het proefsleuven- (CAI158913) en het geofysisch onderzoek (CAI159645) zijn opgenomen.

Historische en archeologische informatie

Het bos heeft, gezien in het algemeen kader van de geschiedenis van deze oorlog, een merkwaardige evolutie doorgemaakt, omdat de frontlijn, zoals die in 1915, na de 2de Slag om Ieper was ontstaan, door de Duitsers in juni 1916 nog iets westelijker kon verplaatst worden ondanks de tegenstand van de Canadezen².

Eind mei 1915 situeert de frontlijn zich ter hoogte van de oostelijke rand van het bos. Op 25 september ontploften 3 Britse mijnen onder de Duitse stellingen (Barton et al. 61). De Britten konden er evenwel geen voordeel uithalen. Integendeel! Onmiddellijk recupereerden de Duitsers de kraters en bouwden de Trichterstelling uit. Omdat een van de mijngangen nog bruikbaar was konden ze al op 29 september antwoorden met een tegenmijn (fig. 3).

Fig. 3 Loopgravenkaart 23-07-1917

In juni 1916 gaan de Duitsers nog eens in de aanval en slagen er uiteindelijk in de frontlijn te verleggen naar de westelijke rand van het bos. Daarbij gingen 3 Britse begraafplaatsen bijna volledig verloren. De Canadezen, die deze sector van de Britten hadden overgenomen, gingen nog wel in de tegenaanval maar konden de Duitse terreinwinst niet (volledig) ongedaan maken. Deze gevechten staan bekend als de slag om Mount Sorrel.

Bij het begin van de 3de Slag om Ieper drijven de geallieerden de Duitsers terug. De verwachte opmars blijft hier uit en er worden in-wat rest van- het bos ondergrondse schuilplaatsen uitgebouwd.

---

² Verboven H., in voorbereiding

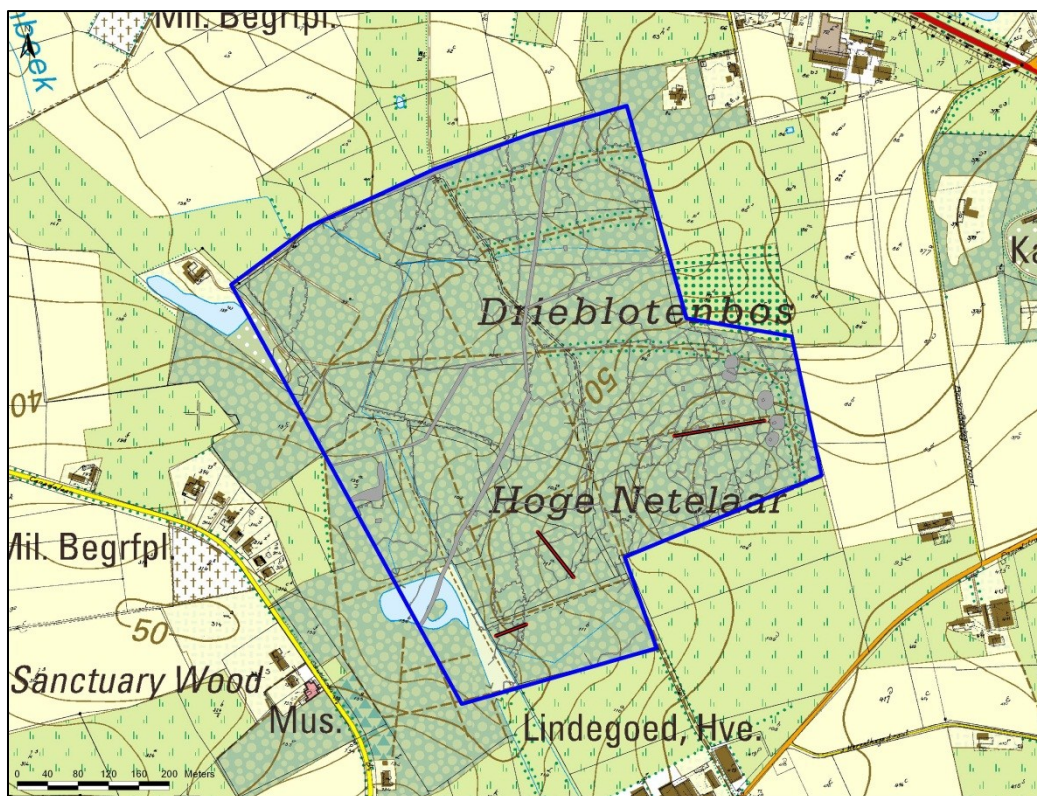
De mijngangen uit 1915 kwamen ongetwijfeld van pas bij de uitbouw van Jackdaw Tunnels, Tickers Top en Jasper Dugouts.

Na het Duitse lenteoffensief van 1918 verandert de situatie opnieuw drastisch. De Duitsers kunnen aan dit succes evenwel geen vervolg geven en worden bij het eindoffensief definitief uitgeteld.

In april 1928 werden op de eigendom van Baron de Vinck in de omgeving van Sanctuary Wood 2 vergeten begraafplaatsen aangetroffen met 80 en 82 gesneuvelden. Ze dateerden vermoedelijk uit 1915 en 1916. "De lijken zaten op een diepte van 1,8 tot 2,7m en verkeerden in goede staat van bewaring. De identificatieplaatjes om hun nek waren verdwenen, maar de touwtjes zaten nog ter plaatse. Van verschillende lichamen kon het regiment achterhaald worden en van één de identiteit. Ze werden begraven op Sanctuary Wood Cemetery." (Bostijn et al., 231)

Veldwerk

Bij het inplanten van de proefsleuven moest rekening gehouden worden met bomenbestand. Er werd dan ook gezocht naar een compromis tussen de beschikbare ruimte en de beschikbare informatie. Er werd ook getracht zoveel mogelijk, naar aard verschillende sporen aan te snijden³. Een sleuf mocht worden aangelegd in een bosdreef en liep in de richting van de mijnkraters (fig. 4). Het veldwerk werd uitgevoerd op 7, 11-15, 19-21 en 27-28 oktober en 3-5 en 8-9 november⁴. Ook hier kregen we effen assistentie van de Battlefield Partnerships.

Fig. 4 De inplanting van de proefsleuven op de georeferendeerde luchtfotografische sporen (1/10000)

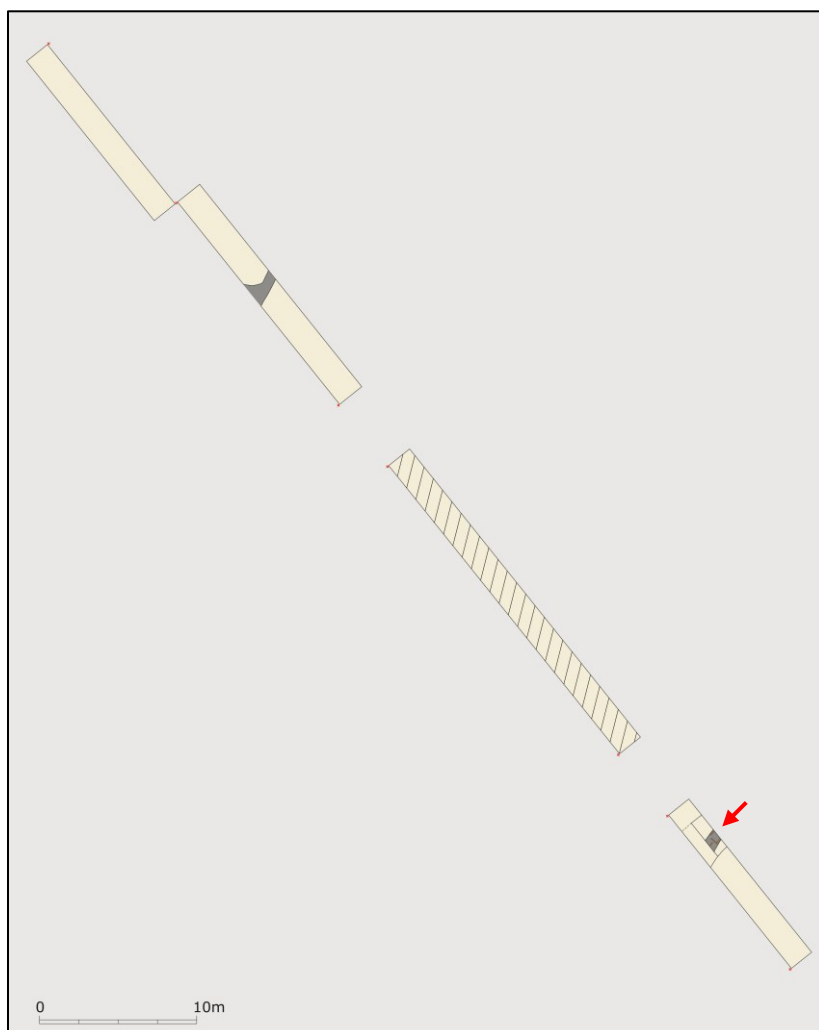
³ Info B. Stichelbaut, UGent. Waarvoor dank.

⁴ De Provincie West-Vlaanderen verleende hiervoor z'n toestemming. Waarvoor dank. Op het terrein waren vooral Paul Wittewrongel en Johan Mahieu bepalend.

Sleuf 1

De archeologische sporen waren moeilijk herkenbaarbaar. Dit was te wijten aan de moeilijk leesbare bosgrond, maar ook aan de kennelijk heftige beschietingen (fig. 5).

Fig. 5 Sporenplan sleuf 1 (1/4831)

Een loopgraaf wordt als dusdanig bestempeld, omdat er onderin een restant van de houten plankenbodem zichtbaar werd. Onderaan is de loopgraaf 1,3 m breed. De diepte bedraagt 1,5 m. De positie van de plankenbodem en de aanleg van een *fire step*⁵ geven aanpassingswerken aan (fig. 6).

Het is onzeker of een greppel met een diepte en breedte van 0,7 m een oorlogsspoor is. In de vulling staken alleszins geen vondsten.

---

⁵ Hoger gelegen gedeelte, opstap om vanuit de loopgraaf te observeren, de vijand onder vuur te nemen of om in de aanval te gaan.

Fig. 6 Loopgraaf, vóór en na het couperen van de bodem.

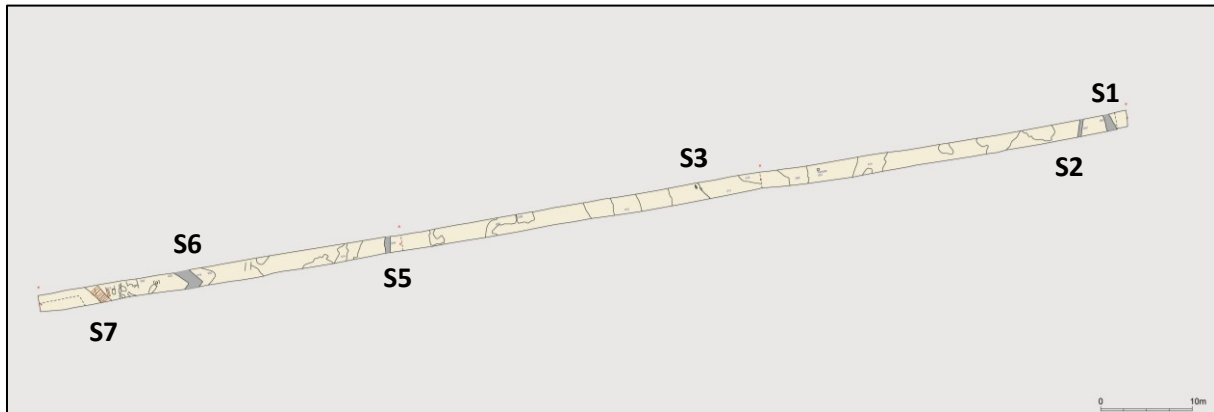
De vondsten zijn uitsluitend Brits. Vooral munitie, ontstekers, shrapnelfragmenten of -bolletjes kwamen tevoorschijn. De nadruk ligt op 1914 en 15. Zijn de stellingen al in 1915 verlaten? Vermelden we ook nog wat kledijresten (sok, handschoen, ...) en een zakmes.

Sleuf 2

We constateerden een aanzienlijk ophogingspakket -tot wel 0,75 m dik-, dat zowel Duits als geallieerd materiaal bevatte. Aanvankelijk zorgde dit trouwens voor wat verwarring. Waar de grond

vandaan komt is onduidelijk, maar het bruin, groenbruin gevlekt lemig materiaal kan uit de onmiddellijke omgeving afkomstig zijn.

De sporen worden besproken van oost naar west, bergafwaarts vanaf de mijnkraters. S1 en S2 liggen dicht bijeen en kunnen als eenvoudige greppels getypeerd worden, verbindingsloopgraven (fig.7). S1 is 0,7 à 1 m breed en 0,9 m diep (fig.8). S2 is iets smaller (0,4 m breed en 0,8 m diep (fig. 9). Er zijn geen sporen van beschoeiing, noch bodem.

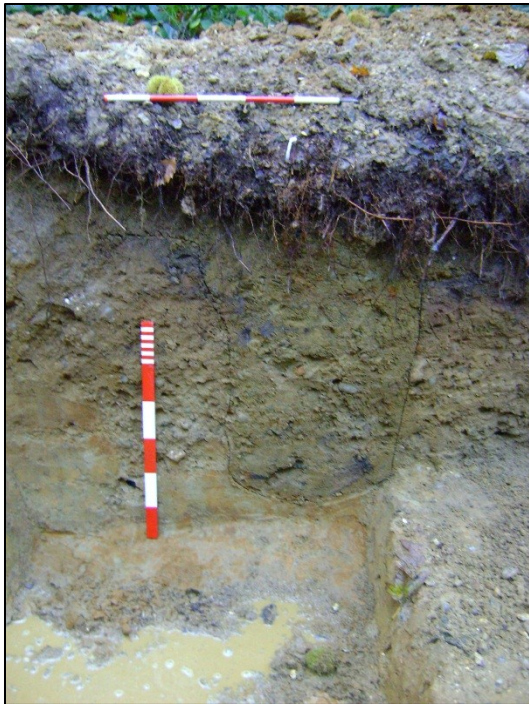

Fig. 7 Sporenplan sleuf 2 (1/8333)

Fig. 8 S 1

Fig. 9 S 2

Loopgraaf S 3 was oorspronkelijk vermoedelijk 1,2 m breed en 1 m diep. De beschoeiing aan de westzijde is gedicht met asfaltpapier. Er kwamen ook planken en betonblokken aan te pas. Aan de buitenkant valt een paalkuil op (fig. 10).

Fig. 10 S 3

S 5 is opnieuw een smalle, niet beschoeide greppel, een verbindingssloopgraaf. De loopgraaf was 0,5 m breed en 1,2 m diep. Bij een mogelijke heraanleg werd in een nauwe *fire step* voorzien (fig. 11).

Fig. 11 S 5

S 6 is een ruime loopgraaf van 1,1 m breed, die zowel voor- als achteraan met een *fire step* is uitgerust. Dat brengt de breedte op 2,5 m brengt. De diepte bedraagt 1,7 m (fig. 12).

Fig. 12 S 6

S 7 is een trappenconstructie, waarvan de (zij)kanten van de) ingang door massale *sandbagging*⁶ werd(en) beschermd. 7 herkenbare treden konden vrijgelegd worden. Ze zijn 1 m breed. Leidt de trap naar de mijngang, die in september 1915 is gegraven? Of is dit één van de toegangen tot de Jackdaw Tunnels en schuilplaats? (fig. 13)

⁶ Inkapselen met zandzakken om de impact van de beschietingen onder controle te houden.

Fig. 13 S 7

In S 3 werden o.a. een kepiefragment, 2 schoppen, de kolf van een Lee Enfieldgeweer, 1 jerrycan en 2 P14 kogeltassen gevonden. In S 4, een grote bomput, die als dump werd gebruikt, kwamen 2 dozen met 13 ontstekers (buisjes) voor steelgranaten, 2 schroefdoppen voor Duitse steelgranaten, 6 Duitse steelgranaten en 1 Britse Mills handgranaat N° 5 met staaf (om met geweer af te schieten) terecht. Bij het vrijleggen van de trap werden grote concentraties van zowel Britse als Duitse (met nadruk op 1915) munitie aangetroffen. Zo kwam een kist met Duitse handgranaten aan het licht, alsook Britse Mills handgranaten. Dit roept uiteraard het beeld op van confrontatie, schermutselingen.

Een bandelier van de Britse cavalerie is een bijzondere vondst en refereert naar het begin van de oorlog, toen ze tijdens de 1ste Slag van Ieper hier kwamen uitrusten (fig. 14).

Fig. 14

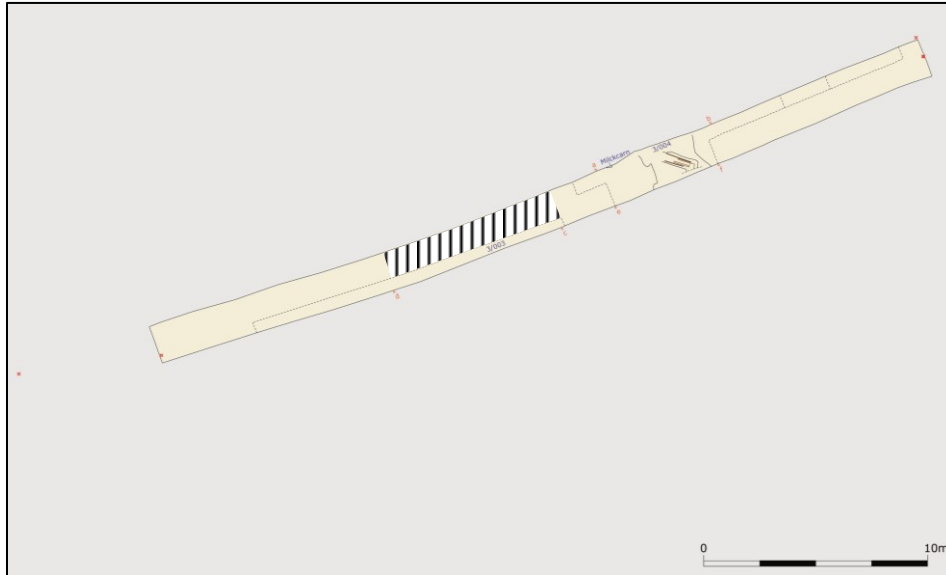
Een andere bijzondere vondst is Duits en is plastic restafval, ontstaan bij het snijden van bepaalde patronen. De toepassing blijft voorlopig onbekend (fig. 15).

Fig. 15

Sleuf 3

Er is opnieuw een loopgraaf aangesneden, die vooral herkenbaar was aan de vondst van de liggers van een *duckboard*. De structuur is in grondplan geknikt, onderaan 0,5 m breed (waaiert uit tot meer dan 2 m) en was 1,25m diep. In het profiel wordt de aanwezigheid van een fire step gesuggereerd (fig. 16).

Fig. 16 Sporenplan sleuf 3 (1/3390)

Ten westen hiervan is een zone met amorse, overlappende vergravingen geconstateerd, waar luchtfotografisch een loopgraaf verwacht wordt. Loopgraven of bominslagen of allebei? De studie van het profiel maakt ons niet veel wijzer. Een spoor met hout erin kan misschien als de verwachte loopgraaf geïnterpreteerd worden (fig. 17 en 18).

Fig. 17 Loopgraaf

Fig. 18 Verstoorde zone

Buiten enkele Duitse vondsten zoals de restant van een munitietas, wat kogelhulzen, een uniformknoop en het oog van een gasmasker, waren de vondsten vooral Brits. Er kwamen uniformresten voor; een schoen, gespen, een handschoen, knopen, naast veel munitie, het oog van een gasmasker, een beker, ... (fig. 19).

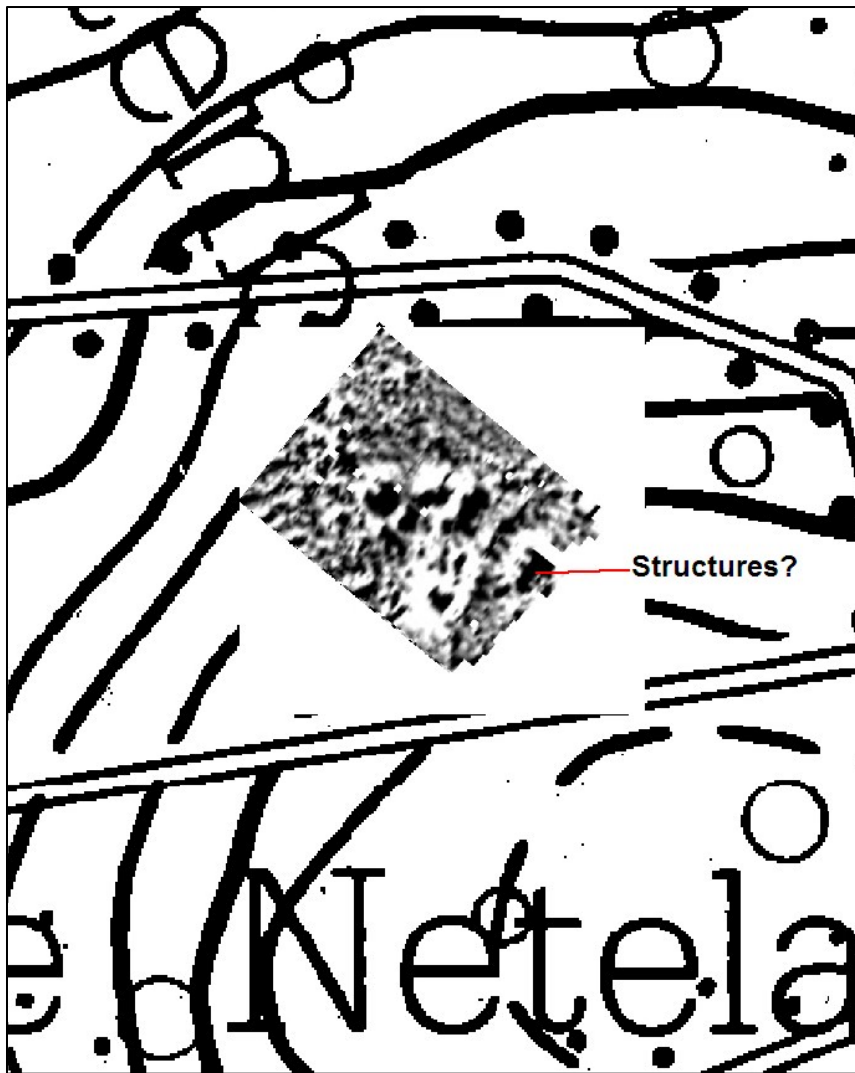

Fig. 19 Enkele vondsten uit sleuf 3

1. Glas van een gasmasker – B
2. Drinkbeker – B
3. Handschoen – B

Geofysisch onderzoek

Er is beperkt geofysisch onderzoek uitgevoerd nabij sleuf 2. Vier zware geblokte signalen zouden betonnen bunkers kunnen aangeven. Daarnaast zijn er vooral aanwijzingen voor geknikte en gebogen loopgraven. Het lijken eerder verbindingsloopgraven (fig.20).

Fig. 20 Geofysisch onderzoek

Besluit

Het heeft er de schijn van dat in de bossen de stellingen kennelijk minder consistent zijn uitgewerkt, dan in het open veld.

Het terrein is alleszins niet gediëpgrond, hoogstens wat opgeruimd. In een aantal gevallen zijn de sporen sterk geërodeerd. Dit impliceert dat ze lang open gelegen hebben.

Wel zijn er aan de oppervlakte sporen te zien, die kunnen verwijzen naar (ondergronds) oorlogserfgoed, zoals loopgraven.

De combinatie van kraters, bunkers en microreliëf levert een waardevol oorlogslandschap op met beperkt ondergronds potentieel.

Geraadpleegde literatuur

Barton P., Doyle P. en Vandewalle J. 2005: *Beneath Flanders Fields Tunnels en mijnen 1914-18*, s.l.
Bostijn F., Blicck K., Declerck F., Descamps F. en Van der Franen J. 2007: *Passchendaele 1917 Het verhaal van de doden en Tyne Cot Cemetery*,
Masters P. 2012: *Archaeological and Landscape Survey of Flanders Fields: Geophysical Survey of WWI*, Cranfield Forensic Institute Report No. 54